

Nominatiivi ja partitiivi predikatiivin sijoina

Predikatiivin tavalliset sijamuodot suomessa ovat nominatiivi ja partitiivi: korppi on *musta*, korppi on *lintu* — korpit ovat *mustia*, korpit ovat *lintuja*. Yksikössä sijamuotona on yleisesti nominatiivi, monikossa partitiivi. Adjektiivinen ja substantiivinen predikatiivi eivät käytössä eroa toisistaan, kuten esimerkeistäkin ilmenee. Yleissäännöstä on kuitenkin poikkeuksia, esim. merivesi on *suolaista* (ei *suolainen*), kädet ovat *kylmät* (ei *kylmiä*). Kieliopin mukaan (Setälä—Sadeniemi, Suomen kielen lauseoppi, 13. painos, s. 16—19) predikatiivi on substantiivisena partiaallinen, kun se ilmoittaa »aluetta, piiriä tai lajia, johon subjekti kuuluu» (esim. veitsi on *terästä*); adjektiivisena predikatiivi on partiaallinen, kun se ilmoittaa »ominaisuutta, joka kauttaaltansa, tavallisesti tai aina tavataan subjektissa» (esim. kauneus on *katoavaista*). Näitä sääntöjä täydentävät huomautukset, että yksikössä tulee sijamuodoksi partitiivi niissä tapauksissa, jolloin subjektina on »abstraktisana, ainesana tai ryhmäsana».

Merkille pantavaa on, että lauseoppi hyväksyy paitsi ilmauksia »pojat ovat *iloisia*, huoneet ovat *kylmiä*» myös ilmauk-

set »pojat ovat *iloiset*, huoneet ovat *kylmät*». Myönnytys nominatiivin hyväksi tuntuu kuitenkin tarpeettomalta ja on omiaan aiheuttamaan kirjavuutta kielenkäytössä. Näytteeksi muutamia sanoma- ja aikakauslehdistä sekä tv-ohjelmista poimittuja esimerkkejä. »Joulukuun seitsemän ensimmäistä päivää olivat kuudesta seitsemään astetta normaalia *lämpimämpiä*. Pakkaskausi alkoi kahdeksantena joulukuuta, jolloin lämpötilat vastaavasti olivat saman verran normaalia *alempia*.» Ensimmäisessä lauseessa pitäisi olla partitiivi (vrt. päivät olivat *lämpimiä*), kuten on jälkimmäisessäkin. »Tulevat pyryt [= odotettavissa olevat] ovat kuluvan talven *sakeimmat*. Maantiellä kelit ovat *vaikeita*, jolloin [po. joten] autoilijoilta vaaditaan tarkkuutta ja malttia liikenteessä.» Nominatiivin asemesta pitäisi olla partitiivi *sakeimpia*. Vastaava korjaus olisi tehtävä myös seuraavissa tapauksissa: »Joulukulttuurin tapa-aineokset ovat *erikäiset*»; »Värit olivat *voimakkaat* ja niiden sanoma yhteiskunnallinen»; »Puolalainen teatteri, elokuvataide, kuvaamataiteet sekä musiikkielämä ovat varsin *korkeatasoiset*»; [Suomi on] »edelleenkin valtaosaltaan sellaisia tavaroita toimittava maa, joiden kohdalla vaihtelut niin määrien kuin hintojenkin kohdalla ovat *suuret*».

Partitiivin väistymiseen nominatiivin tieltä vaikuttanee se, että eräissä ryhmissä käytetään monikon nominatiivia jotenkin yksinomaisesti. Edellä oli jo esimerkki nominatiivista predikatiivin sijana ruumiinosista puhuttaessa. Sama koskee vartalonverhoja: saappaat ovat liian *suuret*; karvarukkaset ovat *lämpimät*; (ylioppilasaineesta:) »Korkeat [par. korkeakorkoiset] kengät ovat erittäin *epäterveelliset* ja niillä on huono kävellä». Jos jalkineita tm. verhoja ei ajatella pukimiksi, tuntuu partitiivi sopivammalta; (samasta ylioppilasaineesta:) »Nahkavaatteet ovat kyllä *käytännöllisiä* ja *pitkäikäisiä*, mutta erittäin *kalliita*». Myös monikollisten sanojen yhteydessä on nominatiivi yleisempi kuin partitiivi: häät olivat *kaksipäiväiset*;

länget ovat liian *pienet*; kangaspuut olivat jo *vanhat* ja *rikkinäiset*. Nominatiivia tuntuivat vaativan myös sellaiset sanat, joita yleisesti käytetään monikossa, vaikka eivät suoranaisesti edellisiin ryhmiin kuuluukaan: rauhanehdot olivat *raskaat*; maamme rajat ovat *pitkät*; olosuhteet olivat *suotuisat* uudistuksen toimeenpanolle; heidän välinsä ovat *kireät*. Seuraavassa virkkeessä, joka on ylioppilasaineesta, on opettaja merkinnästä päätellen vierastanut partitiivia, tosin aiheettomasti: »Vanhempiemme nuoruudessa olivat rangais-tukset koulupinnauksesta huomattavasti *ankarampia* kuin nykyään.»

Yksikön partitiivissa on adjektiivinen predikatiivi siinä tapauksessa, että subjek-tisana on abstraktisana, ainesana tai ryhmäsana. Ainesanasta on Setälän lauseopissa esimerkki »Viina on juovuttavaa». Termejä ei lauseopissa tarkemmin määritellä, joten otan avuksi Nykysuomen sana-kirjan. Sen mukaan *ainesana* on »substantiivi, joka nimittää aineen, esim. *vesi, vilja*». Yleisesti sanotaankin, että vesi on *kylmää* tai *lämmintä* tai *kirkasta*, ja vastaa-vasti, että vilja on *halpaa* tai *kallista* tai *märkää*. Myös *herkku* on ainesana, joten seuraavassa virkkeessä pitäisi nominatiivin asemesta olla partitiivi: »Metsäsieni-keitto ja lämpimät ohrarieskat olivat todellinen *herkku*.» Samoin ilma on ainetta, mutta ei niin selvästi kuin vesi tai lumi tai jää. Niinpä *ilma*-sanana ollessa subjek-tina predikatiivi voi olla nominatiivissa (ilma on *lämmän*) tai partitiivissa (ilma on *puhdasta*). Yleisen kielenkäytön mukainen on partitiivi virkkeessä »Vaikka alueet ovat siistit [par. siistejä], niin ilma on usein *pilaantunutta*» (ylioppilasaineesta). Horjuvuus sijamuotojen käytössä kuvastuu myös seuraavasta katkelmasta: »Sää oli *huono*, lähes *myrskyinen*. Tuuli oli *puus-kittaista* ja *voimakasta*.» *Sää oli huono* liittyy rakenteellisesti sanontaan *ilma oli huono*; kummankin yhteydessä voi esiintyä *huono*-sanasta vain nominatiivi. Mutta myös partitiivi on *sää*-sanana yhteydessä mahdollinen: *Sää on tänään laajoilla alueilla selkeää/pilvistä*. Melko vakiintuneelta tun-

tuu partitiivin käyttö sellaisten sanojen yhteydessä, jotka tarkoittavat jotakin silmin havaittavaa ja käsin kosketeltavaa ainetta (maito, piimä, puu, rauta, kulta, kivi ym.). Niinpä ilmausta *maito on hapan* on pidettävä virheellisenä, kun taas *tuuli on navakka* on käypää kieltä.

Ryhmäsana eli kollektiivinen substantiivi on NS:n mukaan »substantiivi, joka ilmaisee usean yksilön muodostamaa ryhmää», esim. *väki, laivue, pensaikko*. Ryhmäsanan ollessa subjektina tulisi predikatiivin olla siis partitiivissa. Tästä on Setälän lauseopissa esimerkki: »Sekalaista seurakunta on.» Yleisen kielenkäytön mukaisia ovat myös ilmaukset *väki oli varakasta, kansa oli eripuraisista* ja *pensaikko on harvaa*. Ylioppilaskokelas kirjoittaa kuitenkin: »Taiteilijoiden ammattikunta on hyvin *sekalainen*.» Malleja voi löytää lehtikielestä ja muualtakin: »Kansa on siis *epäoikeudenmukainen* tuomitessaan virkamieskunnan kokonaisuudessaan epäluotettavaksi»; »Kun sitten kansainvälistä huomiota saadaan, kansa on yhtä *sekapäinen* onnistumisen onnesta kuin Tunte-mattoman sotilaan Hietanen panssari-vaunun tuhoon»; »Yleisö on aivan *malttamaton*». Vielä enemmän kuin edellisiä vieroksuu korvani ilmausta »suku oli *älyllinen* ja *lahjakas*».

Abstraktinen on NS:n mukaan »ajattelemalla muodostettu, ajatusperäinen, epähavainnollinen, käsitteellinen». Abstraktisia substantiiveja ovat esim. *hyvyys, syöminen, elämä* ja *kuolema*. Tällaisten sanojen yhteydessä predikatiivin pitäisi olla partitiivissa, ja niin useasti onkin: *Kauneus on katoavaista* (Setälän esimerkki); *yksinäisyys on ikävää*; *kiitollisuus on harvinaista*; *tieto on tarpeellista*; »Kirkkotekstiilitaide on hyvin *vanhoillista*»; »Syntyvyys on pohjois-sessakin edelleen *alhaista*»; »Kouluaikana urheilu oli minulle *tärkeintä*»; »Elämä ei ole *helppoa*». Mutta nominatiivikaan ei tässä ryhmässä ole harvinainen: »Niissä, jotka joutuivat työttömiksi, kipu on *lähtemätön*»; »sävy [elokuvassa] on *melankolinen* ja *apea*»; »Ydinenergia on *tuntematon* ja *arvaamaton*»; »Temppeleiden rikkaudet

ovat uskomattomat ja tunnelma *ainutlaatuinen*».

Samantapaista horjuvuutta esiintyy myös ylioppilaskokelaiden äidinkielen suorituksissa: »Tässä vaiheessa on vanhempien antama esimerkki hyvin *tärkeä*»; »Suomalaisia paperikoneita ostetaan paljon, koska niiden laatu on *ensiluokkainen*»; »Hänen kielitaitonsa on varsin *monipuolista*»; »Tämä viihde on jo perusluonteeltaan *erilainen*»; »Urheilu on myös ilman vauhtiakin *vaarallinen*»; »Hengellisen avun lisäksi on myös aineellinen apu monin paikoin *välttämätön*».

Lukijalle kiusallisia ovat etenkin sellaiset tapaukset, joissa predikatiivin sija muuttuu, vaikka subjekti pysyy samana; tästä yksi esimerkki aikakauslehdestä: »Tiedämme nykyisin, miten *tärkeää* jokaiselle lapselle on perusturvallisuus» – – »Mutta perusturvallisuus on samalla tavalla *tärkeä* myös jokaiselle aikuiselle».

Tosin on sellaisia sanoja, joiden yhteydessä voi tulla kysymykseen sekä nominatiivi että partitiivi, mutta merkitys ei ole tällöin sama: sinun puheesi oli *epäselvää* ~ sinun puheesi oli *vaikuttava*; kirjoitus on vielä *huonoa* ~ kirjoitus (= lehtikirjoitus, artikkeli) oli *huono*. Partitiivia käytetään, kun kysymyksessä on jatkuva tekeminen, nominatiivilla osoitetaan päättynyt tekeminen (pidetty puhe, laadittu kirjoitus). Lähes yksinomainen näyttää partitiivi olevan sellaisissa ilmauksissa, joissa on subjektina *minen*-loppuinen teonimi: *onkiminen on hauskaa*, *käveleminen on hidasta*, *syöminen on nyt hankalaa*. Jos muunnelliset johdokset tarkoittavat jatkuvaa tekemistä, tuntuu partitiivi nominatiivia paremmalta. »Kilpailu matkanjärjestäjien kesken on *kovaa*» on suositeltavampi ilmaus kuin »K. m. k. on *kova*». Kyseessä on jatkuva kilpaileminen. Urheilutapahtumien yhteydessä tulee useasti kyseeseen päättynyt kilpailu, jolloin predikatiivin sijaksi sopii paremmin nominatiivi: eilinen 10 000 metrin kilpailu oli *kova*.

Edellisen perusteella ovat predikatiivin sijamuodon kannalta oikeita mm. seuraava-

vat virkkeet: »Yhteistoiminta [liittojen kesken] kehittyy ensi vuosikymmenellä, mutta yhtyminen ei mitenkään ole *välttämätöntä*»; »Rajakauppa [siis kaupan käynti] on ollut varsin *vilka*sta syksystä lähtien»; »Ennusteen mukaan Suomen talouskasvu on muita *kiivaampaa*»; »Metsemme vaaliminen on näin ollen ensiarvoisen *tärkeää*». Seuraavissa poiminoissa esiintyy nominatiivi, mutta nekin ilmaisevat jatkuvaa toimintaa niin selvästi, että antaisin etusijan partitiiville: »Onko kassakoneen kilinä [= kiliseminen kaupanteon yhteydessä] *tärkeämpi* kuin alueen asukkaiden viihtyvyys, tivaavat pakilalaiset»; »Englannin ja Saksan liittotasavallan suhtautuminen Hollannin viranomaisiin oli *kitkerä*»; »Itsenäistyminen on maalaisnuorelle *vaikea*» (ylioppilasaineesta); »Matkailuesitteen tutkiminen on monille vain *ajanviete*» (ylioppilasaineesta); »Öljynkuljetus autoilla on muita kuljetusmuotoja *kalliimpi*» (ylioppilasaineesta). Rajatapauksissa on kumpikin sijamuoto mahdollinen: »Ruotsin mielenkiinto Suomeen oli 1700- ja 1800-luvun taitteessa hyvin *vähäinen*» (ylioppilasaineesta) ~ »Länsivaltujen kiinnostus Afganistania kohtaan on toisen maailmansodan jälkeen ollut *laimeaa*» (lehtikirjoituksesta). *Mielenkiinto* ja *kiinnostus* tarkoittavat esimerkissä jokseenkin samaa, mutta jälkimmäiseen liittyy ehkä enemmän poliittista toimeliaisuutta.

Otan vielä yhden esimerkin, koska siihen sattumoisin sisältyy useita predikatiiveja, jotka sijamuodoltaan poikkeavat edellä esitetyistä suosituksista: »Latinalaisen Amerikan ongelmat ovat niin *syvät*, *vääryys* niin *räikeä* ja rauhanomaisten ratkaisujen voimat niin *vähäiset*, että rajujen purkausten ennustaminen on pahaenteisen *luontevaa*» Nominatiivit *ongelmat* ja *voimat* vaativat subjekteina yleissäännön mukaisesti partitiivia (vrt. korvit ovat *mustia*), *vääryys* on abstraktisana (vrt. kauneus on *katoavaista*), *ennustaminen* ilmaisee jatkuvaa tekemistä ja sen yhteydessä on partitiivi odotuksenmukainen.

Veikko Ruoppila